

Становище

от доц. д-р Мария Енчева Мутафова, преподавател в Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград, Философски факултет, Катедра Психология

За дисертационен труд на тема: “ Самооценка и адаптация към средата на ученици от 13 – 16 годишна възраст“ на Елени Диогенис Мандрадзи, докторант от редовна форма на обучение на английски език към катедра „Психология“ на Философски факултет към ЮЗУ „Неофит Рилски“, гр. Благоевград.

Представената дисертация е на английски език. Дисертацията съдържа увод, три глави, изводи и препоръки за практиката, приноси, литература и приложение. Обемът на дисертацията е 155 страници. Онагледена е с 21 таблици и 8 фигури. Литературата съдържа 128 източника.

Актуалността, значимостта и практическата насоченост на дисертацията са аргументирани подходящо в увода и първа глава.

Представените теоретични постановки и данни от психологични изследвания на видни автори в дисертацията са цитирани коректно в текста и литературата.

Във втора глава на дисертацията е представена изследователската програма .

Прецизирани са цел, задачи, хипотези, изследвани лица и методи на изследване.

Целта е създадена на основа на факта, че в образователната практика възникват проблеми и причините са различни. Някои от тях може да са на основа на самооценката на характеристиките за учене на 13-16 годишните ученици и на адаптацията им към средата.

Целта на дисертацията е да се изследва съществуването на взаимовръзка между самооценката на характеристиките за учене на 13-16 годишните ученици и на адаптацията им към средата, съдържаща в себе си скалите: приемане на себе си, личностен растеж , жизнени цели, автономия, личностен контрол над средата и позитивни взаимоотношения.

Задачите са:

1. Създаване на условия за провеждане на изследването на самооценката на характеристиките за учене на 13-16 годишните ученици и на адаптацията им към средата, съдържаща в себе си скалите: приемане на себе си, личностен растеж, жизнени цели, автономия, личностен контрол над средата и позитивни взаимоотношения.
2. Осигуряване на необходимия брой изследвани лица за по-голяма представителност.
3. Да се осигури информирано съгласие от директора, родителите и 13-16 годишни ученици за провеждане на изследването.
4. Да се изследва самооценката на характеристиките за учене на 13-16 годишни ученици.
5. Да се изследва адаптацията към средата, съдържаща в себе си скалите: приемане на себе си, личностен растеж, жизнени цели, автономия, личностен контрол над средата и позитивни взаимоотношения на 13-16 годишни ученици.
6. Да се съпоставят данните на изследваните момчета и момичета за самооценката им на характеристиките за учене и на адаптацията им към средата, съдържаща в себе си скалите: приемане на себе си, личностен растеж, жизнени цели, автономия, личностен контрол над средата и позитивни взаимоотношения.

Хипотезите са:

Хипотеза 1: Предполага се, че общият бал на самооценката на характеристиките за учене на 13-16 годишните ученици е свързан с общия им бал по скалата за адаптация към средата „Приемане на себе си“.

Това предположение е формулирано на основа на наблюденията в практиката; на теориите и изследванията на познанието, на ролята на осъзнатото учене на учениците и ролята му при осъзнаването на собствените им добри качества и недостатъци при адаптацията им към себе си и средата (Piaget, 1958; Zdravchev & Paspalanov, 1985; Renzulli, et. all, 1976; Radoslavova & Velichkov, 2005).

Хипотеза 2: Предполага се, че възрастта и общия бал на самооценка на характеристиките за учене на 13-16 годишни ученици не са свързани.

Това предположение е формулирано на основа на наблюденията в практиката; на теориите и изследванията на познанието, на ролята на осъзнатото учене на учениците и възрастовите особености на 13-16 годишните ученици (Piaget, 1958; Zdravchev & Paspalanov, 1985; Renzulli, et. all, 1976).

Хипотеза 3: Предполага се, че нивото на общия бал на самооценка на характеристиките за учене се проявява у 13-16 годишните ученици независимо от пола им.

Това предположение е формулирано на основа на наблюденията в практиката; на теориите и изследванията на познанието, на ролята на осъзнатото учене на учениците (Piaget, 1958; Zdravchev & Paspalanov, 1985; Renzulli, et. all, 1976).

Хипотеза 4: Предполага се, че нивото на общия бал по скалата за адаптация към средата „Жизнени цели“ е свързано с възрастта на изследваните лица.

Това предположение е формулирано на основа на наблюденията в практиката ; на теориите и изследванията на осъзнаването на способността за поставяне на лични цели и жизнени планове при адаптацията в средата и възрастовите особености на личността (Piaget, 1958; Velichkov, 1989; Radoslavova & Velichkov, 2005).

Хипотеза 5: Предполага се, че общият бал по скалите за адаптация към средата „Личностен растеж“ и „Автономия“ не е свързан с общия бал на самооценка на характеристиките за учене на 13-16 годишните ученици.

Това предположение е формулирано на основа на наблюденията в практиката; на теориите и изследванията на адаптацията към средата, на познанието, на ролята на осъзнатото учене на учениците (Piaget, 1958; Zdravchev & Paspalanov, 1985; Renzulli, et. all, 1976; Velichkov, 1989; Radoslavova & Velichkov, 2005).

Хипотеза 6: Предполага се, че съществува зависимост между общия бал по скалите за адаптация към средата „Личностен контрол над средата“ и „Позитивни

взаимоотношения“ и общия бал на самооценка на характеристиките за учене на 13-16 годишните ученици.

Това предположение е създадено на основа на наблюденията в практиката; на теориите и изследванията на адаптацията към средата, на познанието, на ролята на осъзнатото учене на учениците (Piaget, 1958; Zdravchev & Paspalanov, 1985; Renzulli, et. all, 1976; Velichkov, 1989; Radoslavova & Velichkov, 2005).

Изследваните лица са:

Изследваните лица са 120 ученици на възраст от 13 до 16 години. 59 от тях са момчета и 61 момичета. 17 от момчетата и 15 от момчетата са на 13 годишна възраст. 15 от момчетата и 9 от момчетата са на 14 годишна възраст. 7 от момчетата и 15 от момчетата са на 14 годишна възраст. 22 от момчетата и 17 от момчетата са на 16 годишна възраст.

Изследването е проведено през месец май 2016 година. По населено място и училище данните за изследваните лица са както следва: От гр.Сапарева Баня, община Благоевград, област Благоевград, СОУ "Христо Ботев" са 18 момчета (като 10 са на 13 годишна възраст и 8 на 15 годишна възраст) и 18 момичета (като 2 са на 15 годишна възраст и 16 на 13 годишна възраст); от с. Антон, Софийска област, ОУ "СВ.СВ.Кирил и Методий" са 16 момчета (като 7 са на 13 годишна възраст и 9 са на 14 годишна възраст) и 17 момичета (като 3 са на 13 годишна възраст и 14 са на 14 годишна възраст); с. Слащен, област Благоевград, СОУ "Св.Кл.Охридски" са 25 момчета (като 8 са на 15 годишна възраст и 10 са на 16 годишна възраст) и 26 момичета (като 1 е на 14 годишна възраст, 3 са на 15 годишна възраст и 22 са на 16 годишна възраст).

Методите за провеждане на изследването са:

Изследването е осъществено по тестови метод, като са приложени методиките:

1. Скала за изследване на самооценката на характеристики на учене, в модификация на М. Мутафова (Mutafova, 2007, p.p. 198-203) на адаптираната от Л. Здравчев, и И. Паспаланов, (Zdravchev & Paspalanov, 1985) личностна скала за оценка на поведенческите характеристики на надарените и талантиливи ученици, разработена от Д. Рензули и Р. Хартман (Renzulli, et. all, 1976) (Приложение 2).

2. Скала за изследване на адаптацията към средата (приемане на себе си, личностен растеж, жизнени цели, автономия, личностен контрол над средата, позитивни взаимоотношения) на М. Радославова и А. Величков (Radoslavova & Velichkov, 2005, pp: 131-132) (Приложение 3).

Методи за обработка и анализ на изследването са:

1. Дескриптивна статистика.
2. Линеен регресионен анализ (Linear Regression Analysis).
3. Хи-квадрат анализ (Chi-Square Analysis)

Използваните статистически методи са за статистическата обработка на резултатите, която е реализирана с програма SPSS v.20.

Трета глава на дисертацията е посветена на синтезиран и коректен анализ на резултатите.

Изводите и препоръките, подходящи и ценни за практиката са:

За практиката е ценно учениците да са адаптивни, да приемат реалистично себе си и да учат съзнателно.

Хипотеза 1 е доказана. Доказано е предположението, че общият бал на самооценката на характеристиките за учене на 13-16 годишните ученици е свързан с общия им бал по скалата за адаптация към средата „Приемане на себе си“. Самооценката на характеристиките за учене на 13-16 годишните ученици: богатия речник, обширния запас от знания, бързото припомняне, интереса към каузални взаимовръзки, уменията за откриване на сходства и различия, наблюдателността, интереса към четенето, уменията за обособяване на същественото от несъщественото е свързана с приемането на себе си, т.е., с осъзнаването на собствените им добри качества и недостатъци; на преживяването им чувство за собствено достойнство и себеуважението им. Тъй като връзката между общия бал на самооценка на характеристиките за учене на 13-16 годишните ученици и общия им бал по скалата за адаптация към средата „Приемане на себе си“ е правопрпорционална, с нарастването на общия бал на самооценка на характеристиките за учене на 13-16 годишните ученици нараства и общия им бал по скалата за адаптация към средата „Приемане на себе си“.

Това е в съответствие с теории и изследвания на самооценката, на самооценката на характеристиките за учене и за адаптация към средата на личността (Renzully, et all, 1976; Stamatov, 2015; Stoyanova, 2011; Stoyanova &

Peneva, 2014; Miteva, 2013; Zdravchev & Paspalanov, 1985; Mutafova, 2007, 2014; 2015; Orakova, 2000; Velichkov, 1989; Radoslavova & Velichkov, 2005).

Хипотеза 2 се потвърждава. Предположението, че възрастта и общия бал на самооценка на характеристиките за учене на 13-16 годишни ученици не са свързани, се потвърждава. Оказва се, че има и други фактори, които влияят върху самооценката на характеристиките за учене: богатия речник, обширния запас от знания, бързото припомняне, интереса към каузални взаимовръзки, уменията за откриване на сходства и различия, наблюдателността, интереса към четенето и уменията за обособяване на същественото от несъщественото на 13-16 годишни ученици.

Това е в съответствие с теории и изследвания на самооценката, на самооценката на характеристиките за учене на личността (Renzully, et all, 1976; Stamatov&Minchev, 2003; Stoyanova, 2011; Stoyanova & Peneva, 2014; Zdravchev & Paspalanov, 1985; Mutafova, 2007, 2014; 2015; Orakova, 2000).

Хипотеза 3 се доказва, т.е., че общият бал на самооценка на характеристиките за учене на 13-16 годишните ученици не зависи от пола им.

Осъзнатите и ефективни нагласи, или неосъзнатите и неефективни нагласи на учениците да учат не са свързани с пола им, което се потвърждава от резултатите в дисертацията и е с практически ефект. Има и други фактори, които влияят върху самооценката на характеристиките за учене: богатия речник, обширния запас от знания, бързото припомняне, интереса към каузални взаимовръзки, уменията за откриване на сходства и различия, наблюдателността, интереса към четенето и уменията за обособяване на същественото от несъщественото на 13-16 годишни ученици.

Това е в съответствие с теории и изследвания на самооценката, на самооценката на характеристиките за учене на личността (Renzully,et all, 1976; Stoyanova, 2011; Stoyanova & Peneva, 2014; Zdravchev & Paspalanov, 1985; Mutafova, 2007, 2014; 2015; Orakova, 2000).

Учениците е необходимо да си поставят реалистични цели и да ги реализират успешно, което е ефективно за личностната им самореализация.

Хипотеза 4 се потвърждава, т.е., общият бал по скалата за адаптация към средата „Жизнени цели“ е свързан с възрастта на изследваните лица. Това означава, че с нарастване на възрастта от 13 до 16 години у учениците нарастват

и жизнените цели, т.е. способността им за поставяне и преследване на дългосрочни лични цели и жизнени планове в средата.

Това е в съответствие с теории и изследвания на самооценката и на адаптацията към средата на личността (Renzully, et all, 1976; Stamatov&Minchev, 2003; Stoyanova, 2011; Stoyanova & Peneva, 2014; Miteva, 2013; Zdravchev & Paspalanov, 1985; Mutafova, 2007, 2014; 2015; Orakova, 2000; Velichkov, 1989; Radoslavova & Velichkov, 2005).

Хипотеза 5 се доказва, т.е., общият бал по скалите за адаптация към средата „Личностен растеж“ и „Автономия“ не е свързан с общия бал на самооценка на характеристиките за учене на 13-16 годишните ученици. При нарастване на общия бал по скалите за адаптацията към средата „Личностен растеж“ (субективна оценка на наличните възможности за себепознание и себеусъвършенстване, например за придобиване и промяна на компетентности, нагласи, убеждения и др. в живота) и „Автономия“ (преживявания на независимост във формирането и отстояването на собствените виждания, мисленето и поведението от други хора, с които човек е заедно в една и съща среда) не нараства самооценката на характеристиките за учене на 13-16 годишните ученици (богатия речник, обширния запас от знания, бързото припомняне, интереса към каузални взаимовръзки, уменията за откриване на сходства и различия, наблюдателността, интереса към четенето, уменията за обособяване на същественото от несъщественото).

Това е в съответствие с теории и изследвания на самооценката, на самооценката на характеристиките за учене и на адаптация към средата на личността (Renzully, et all, 1976; Stamatov&Minchev, 2003; Stoyanova, 2011; Stoyanova & Peneva, 2014; Miteva, 2013; Zdravchev & Paspalanov, 1985; Mutafova, 2007, 2014; 2015; Orakova, 2000; Velichkov, 1989; Radoslavova & Velichkov, 2005).

Хипотеза 6 се потвърждава частично, т.е., не съществува зависимост между общия бал по скалата за адаптация към средата „Личностен контрол над средата“ и общия бал на самооценка на характеристиките за учене на 13-16 годишните ученици. Зависимостта между общия бал по скалата за адаптация към средата „Позитивни взаимоотношения“ и общия бал на самооценка на характеристиките за учене на 13-16 годишните ученици е слаба, но съществува.

При нарастване на общия бал по скалата за адаптация към средата „Личностен контрол над средата“ (възможност на индивида да установява

контрол над хода на протичащите събития и процеси в живота и да се справя успешно с възникващите проблеми) не нараства общия бал на самооценка на характеристиките за учене на 13-16 годишните ученици (богатия речник, обширния запас от знания, бързото припомняне, интереса към каузални взаимовръзки, уменията за откриване на сходства и различия, наблюдателността, интереса към четенето, уменията за обособяване на същественото от несъщественото).

При нарастване на общия бал по скалата за адаптация към средата „Позитивни взаимоотношения“ (умения за изразяване на емпатия и за установяване на близки взаимоотношения с другите хора в средата и наличие на чувства на привързаност), нараства самооценката на характеристиките за учене на 13-16 годишните ученици (богатия речник, обширния запас от знания, бързото припомняне, интереса към каузални взаимовръзки, уменията за откриване на сходства и различия, наблюдателността, интереса към четенето, уменията за обособяване на същественото от несъщественото).

Това е в съответствие с теории и изследвания на самооценката, на самооценката на характеристиките за учене и на адаптация към средата на личността (Renzully, et al, 1976; Stamatov&Minchev, 2003; Stoyanova, 2011; Stoyanova & Peneva, 2014; Miteva, 2013; Zdravchev & Paspalanov, 1985; Mutafova, 2007, 2014; 2015; Orakova, 2000; Velichkov, 1989; Radoslavova & Velichkov, 2005).

Повишаването на ефективността на 13-16 годишни ученици чрез самооценката на характеристиките им за учене, създава по-осъзната адаптация у тях към средата.

Ценно е учениците да са компетентни, ефективни и позитивни по отношение на себе си и другите хора; в самооценката си на характеристиките за учене.

Самооценката на характеристики на ученето на всеки изследван 13-16 ученик: богат речник, обширен запас от знания, бързо припомняне, интерес към каузални взаимовръзки, умения за откриване на сходства и различия, наблюдателност, интерес към четенето, умения за обособяване на същественото от несъщественото е средство за увеличаване на възможностите му за адаптация към средата (приемане на себе си, личностен растеж, жизнени цели, автономия, личностен контрол над средата, позитивни взаимоотношения) (Renzully, et al,

1976; Stamatov&Minchev, 2003; Stoyanova, 2011; Stoyanova & Peneva, 2014; Miteva, 2013; Zdravchev & Paspalanov, 1985; Mutafova, 2007, 2014; 2015; Orakova, 2000; Velichkov, 1989; Radoslavova & Velichkov, 2005).

Самооценката на характеристиките за учене на 13-16 годишни ученици улеснява адаптацията им към средата.

Приемам приносите на дисертацията, които са:

1. Разработен е теоретичен модел на самооценката на характеристиките за учене на 13-16 годишните ученици като средство за увеличаване на възможностите им за адаптация към средата (приемане на себе си, жизнени цели, личностен растеж, автономия, личностен контрол над средата, позитивни взаимоотношения).
2. Реализиран е изследователски дизайн на самооценката на характеристиките за учене като средство за адаптация към средата (приемане на себе си, жизнени цели, личностен растеж, автономия, личностен контрол над средата, позитивни взаимоотношения) на 13-16 годишните ученици.
3. Дисертационният труд съдържа коректен статистически анализ на резултатите от изследването на самооценката на характеристиките за учене и адаптацията към средата (приемане на себе си, жизнени цели, личностен растеж, автономия, личностен контрол над средата, позитивни взаимоотношения) на 13-16 годишните ученици.
4. Ценни за образователната практика са изследваните взаимовръзки между самооценката на характеристиките за учене и адаптацията към средата (приемане на себе си, жизнени цели, личностен растеж, автономия, личностен контрол над средата, позитивни взаимоотношения) на 13-16 годишните ученици.

Дисертационният труд е задълбочен и съдържателен. Авторефератът отразява съдържанието му. Създадени са необходимите публикации.

В дисертацията се наблюдава липса на плагиатство.

Подкрепям дисертационния труд, с оглед на безспорните му достойнства и в заключение, предлагам на уважаемото Научно жури, докторантът от редовна форма на обучение на английски език Елени Диогенис Мандрадзи да придобие

образователната и научна степен „Доктор“ в Област на Висшето образование: 3.
Социални, стопански и правни науки, в Професионално направление: 3.2
Психология, в Научна специалност: Педагогическа и възрастова психология.

Дата: 15.05.2018 г.

Подпис:.....

(Доц. д-р Мария Мутафова)